

Οι καλικάντζαροι Οι καλικάντζαροι έρχονταν την παραμονή των Χριστουγέννων και έφευγαν τα Θεοφάνεια. Έχουν διάφορες ονομασίες: Λυκοκαντζαραίοι, σκαρικατζέρια, καρκατζέλια, πλανήταροι (Κύπρος), Κήδες (Σύμη), καλλισπούδηδες, χρυσαφεντάδοι (Πόντος), κωλοβελόνηδες, παρωρίτες ή παραωρίτες (πριν από το λάλημα του πετεινού), παγανά. Με παρεμφερή ονόματα υπάρχουν οι καλικάντζαροι και στους βαλκανικούς λαούς. Και στους άλλους χριστιανικούς λαούς εμφανίζονται δοξασίες για δαιμονικά όντα κατά το Δωδεκαήμερο: Λυκάνθρωποι, Στρίγγλες, Μάγισσες, Νόρνες. Παγανά είναι γενικότερα τα εξωτικά και τα φαντάσματα. Paganus σημαίνει τον χωρικό, τον αστράτευτον (παγάνα, παγανιά) και κατόπιν τον εθνικό και μη χριστιανό. Στα αγγλικά pagan είναι ο ειδωλολάτρης. Και παγανή Κυριακή σημαίνει την Κυριακή που δεν έχει άλλη εορτή. Παγανό αποκαλείται το αβάπτιστο νήπιο. Πιστεύεται ότι τα βρέφη που πέθαναν αβάπτιστα γίνονται παγανά, τελώνια, καλικάντζαροι.

Συμβολίζουν το σκοτάδι και ζουν όλο το χρόνο στα έγκατα της γης, προσπαθώντας να κόψουν το δέντρο που βαστάει τη γη. Όταν είναι πολύ κοντά να το πετύχουν, την παραμονή των Χριστουγέννων ανεβαίνουν στη γη δημιουργώντας προβλήματα στους ανθρώπους. Η πίστη για τους καλικαντζάρους ως δαιμονικών όντων που ζουν κάτω από τη γη στηρίζεται στην κοσμοθεωρία περί ακινησίας της γης (το γαιοκεντρικό σύστημα, σύμφωνα με το οποίο η γη είναι ακίνητη και γύρω της κινούνται τα άλλα ουράνια σώματα. Η γη είναι προσηλωμένη στον θόλο του ουρανού).

Μένουν ανάμεσα στους ανθρώπους 12 μέρες ως την παραμονή των Φώτων αφήνοντας στην ησυχία του το δέντρο της Ζωής να αναβλαστήσει. Ο λαός τους φαντάζεται μαύρους και άσχημους, κουτσούς, ψηλούς με μάτια κόκκινα, πόδια τραγίσια και σώμα τριχωτό. Οι άνθρωποι προσπαθούσαν να τους εξουδετερώσουν με διάφορους τρόπους και κυριότερα με τη φωτιά, η οποία καίει συνεχώς στο τζάκι όλο το Δωδεκαήμερο. Διάλεγαν ένα κούτσουρο («δωδεκαμερίτης», «χριστόξυλο») και μάλιστα από αγκαθωτό δέντρο. Με τη στάχτη του ράντιζαν το σπίτι ξημερώματα παραμονής Θεοφανείων τρέποντας σε φυγή τα δαιμόνια.

Οι βυζαντινοί είχαν τον βαβουτζικάριον (εφιάλτην). Ο Μιχαήλ Ψελλός γράφει ότι ένας αγράμματος και αφελής έβλεπε και την ημέρα φανταστικά όντα, όπως ο Ορέστης τις Ευμενίδες.

Σύμφωνα με μια παράδοση: «Οι Λυκοκαντζαραίοι έρχονται από τη γης αποκάτου. Ούλο το χρόνο πελεκάν με τα τσεκούρια να κόψουν το δέντρο που βαστάει τη γης. Κόβουν κόβουν όσο που μενέσκει λιγάκι ακόμα ως μια κλωνά άκοπο, και λεν «χάισε να πάμε, και θα πέση μοναχό του». Γυρίζουν πίσω της Βάφτισης, και βρίσκουν το δέντρον ολάκερον, ακέριον μπίτι. Και πάλε κόβουν, και πάλ' έρχονται κι ούλο φτόνι τη δουλειά κάνουν. Κυρίως κάνουν κακό (πνίγουν) στα αβάφτιστα παιδιά. Και στα νησιά φτάνουν οι καλικάντζαροι. Με το καράβι τους. Κάνουν ζημιές: Χύνουν το νερό, τ'αλεύρι, κατουρούν τη στάχτη. Γι αυτό και βάζουν στη φωτιά ρείκια, αλάτι, που κάνουν κρότο, ή ρίχνουν κανένα πετσί να βρωμάει».

Ο λαός πιστεύει ότι Καλικάντζαροι γίνονται όσοι γεννιούνται το Δωδεκαήμερο, γιατί έχουν συλληφθεί την ίδια μέρα με το Χριστό. Θέλουν να κάνουν κακό στους ανθρώπους. Είναι άσχημοι, κουτσοί, εριστικοί, ανόητοι γιατί δεν βοηθά ο ένας τον άλλον και για το λόγο αυτό είναι αναποτελεσματικοί στο να κάνουν κακό. Όσους περπατούσαν τη νύχτα έξω τους ανάγκαζαν να χορέψουν μαζί τους (είναι χαρακτηριστικό το παραμύθι με τη Μάρω που γύριζε από το μύλο τη νύχτα).

Οι μυλωνάδες που εργάζονταν στο μύλο, ο οποίος ήταν συνήθως χτισμένος σε μέρος μακριά από τον καθαγιασμένο χώρο του οικισμού, δίπλα σε ποτάμι, είχαν πάρε δώσε με καλικαντζάρους. Σε μια ευτράπελη διήγηση ο μυλωνάς ψήνει πέρδικα ή γουρουνάκι κι ο καλικάντζαρος βάτραχο. Ο μυλωνάς καίει τον καλικάντζαρο με τη σούβλα και του λέει ότι κήκε ατός του (μόνος του), απάντηση που είχε δώσει ο Οδυσσέας στον κύκλωπα Πολύφημο.

Τα Φώτα όλα τα πονηρά πνεύματα φεύγουν με τον αγιασμό: Φεύγετε να φεύγουμε, έρχετ' ο τουρλόπαπας. Με την αγιαστούρα του και με τη βρεχτούρα του.
kentrolaografias.gr